

Наталія Чорна,

д-р іст. наук, професор

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6709-6364>

ResearcherID [W-4973-2017](https://orcid.org/0000-0002-6709-6364)

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті розкрито зміст сільського зеленого туризму, проаналізовано тенденції його розвитку та чинники, що на нього впливають. Доведено, що в умовах пандемії covid-19 попит на відпочинок у селі збільшився. Обґрунтовано спроможність зеленого туризму здійснювати позитивний вплив на соціально-економічний розвиток регіонів України, сприяти відродженню українського села.

Ключові слова: сільський зелений туризм, розвиток, тенденції, проблеми, перспективи, Україна.

Постановка проблеми. Сільський зелений туризм упродовж кількох останніх років став особливо популярним у країнах Європи: численні аналітичні довідки свідчать, що, приміром, у Польщі, Франції та Німеччині бажаючих відпочити на селі набагато більше, ніж охочих поїхати на море. В Україні сільський зелений туризм наразі не настільки поширений, проте кількість бажаючих відпочити в сільській місцевості стрімко зростає.

Розуміємо, що зацікавленість у відпочинку в селі значно зумовлюється урбанізаційними процесами: чим більше місто, тим більша у його жителів втома від нього і прагнення відпочити на лоні природи, «перезавантажитися». Крім того, багато дітей, народжених у місті, ніколи не бачили справжню курку чи корову, і рано чи пізно у їхніх батьків з'являється бажання їм їх показати. Цікавим є відпочинок у сільській місцевості також тим, хто хоче ближче познайомитися з народними звичаями і традиціями, ремеслами та виконавськими мистецтвами: у той час, як великі міста часто є дуже схожими між собою, село зберігає автентичність. У зв'язку з цим життя в селі та народний побут є особливо цікавими для іноземних туристів.

2020 рік ознаменувався пандемією коронавірусу, у зв'язку з якою попит на відпочинок у сільській місцевості суттєво зріс: хтось утікав у село, рятуючись від нової небезпеки, хто обирав відпочинок у селі з огляду на суттєво обмежені можливості організувати відпочинок закордоном, а хтось у зв'язку з суттєво просівшими фінансами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти сільського зеленого туризму неодноразово ставали предметом дослідження багатьох науковців (В. Биркович, О. Виноградова, В. Дарчук, Н. Кравченко, А. Кравчук, В. Лизогуб, С. Нездоймінов, В. Чеглей, В. Язіна, ін.). Разом з тим, фахівці досі не дійшли консенсусу щодо змісту терміну «сільський зелений туризм», відкритими залишаються питання спроможності цього виду туризму повернути в село життя, а головне, - яким чином? Адже, попри те, що станом на тепер науковцями та фахівцями-практиками прописані чи не всі проблеми, які стримують розвиток сільського зеленого туризму і запропоновано шляхи їх вирішення, успіхів у означеній царині вдалося досягти не так вже й багато.

З огляду на зазначене, **метою статті** визначено розкриття змісту сільського зеленого туризму, обґрунтування важливості його розвитку в регіонах України у зв'язку зі спроможністю здійснювати позитивний вплив на соціально-економічний їх розвиток, сприяти відродженню українського села, що в сьогоденних умовах знелюднення та перетворення на пустку багатьох сільських населених пунктів є справою надважливою та вкрай актуальною.

Виклад основного матеріалу. Визначення сільського зеленого туризму не є законодавчо унормованим і по відношенню до трактування його змісту науковцями запропоновано десятки трактувань. Часто науковці ототожнюють сільський зелений туризм з екологічним чи агротуризмом, що є не зовсім правильним. На нашу думку, зелений сільський туризм – це специфічна форма відпочинку, пов'язана з використанням природно-рекреаційного, історико-культурного, інфраструктурного та трудового потенціалу сільської місцевості. Виходячи з того, що надавачі туристичних послуг у сфері сільського зеленого туризму, як правило, задіяні у сфері сільського господарства, вважаємо, що сільський зелений туризм є результатом синтетичної взаємодії туристичної індустрії та сільського господарства.

З'ясувавши, чим керуються ті, хто їде відпочивати у село, проаналізуємо, що рухає тими, хто на них там радо чекає. Перш за все, безсумнівно, йдеться про прагнення сільських жителів у такий спосіб отримати додатковий дохід. Як свідчить статистика, доходи жителів села традиційно є нижчими, порівняно з доходами містян (Рис. 1-2), і надання мандрівникам тих чи інших туристичних послуг спроможне суттєво поповнити бюджет сільських домогосподарств.

Рисунок 1 – Середньомісячні сукупні доходи населення України, тис. грн. [1]

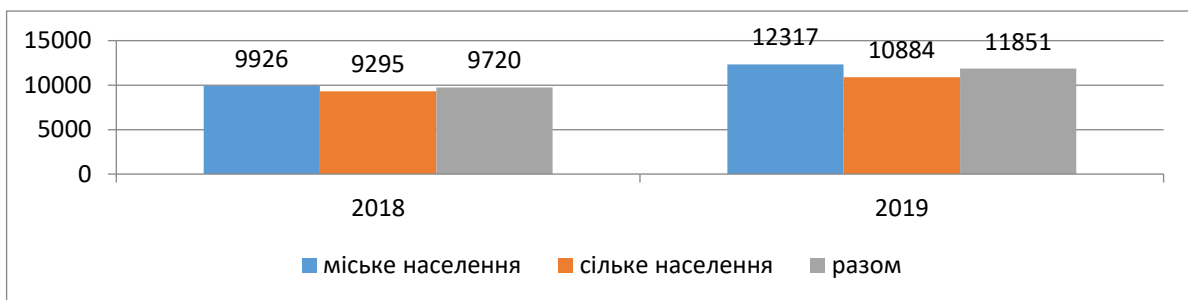

Рисунок 2 – Середньомісячні сукупні доходи домогосподарств України, тис. грн. [1]

Задіяність у надання туристам відповідних послуг спроможна також вирішити проблему безробіття, рівень якого, порівняно з ситуацією у місті, також не на користь сільському населенню (Табл. 1).

Таблиця 1 – Зареєстрований рівень безробіття в Україні, % [1]

	Міське населення	Сільське населення	Всього
2015	9,0	9,4	9,1
2016	9,2	9,7	9,3
2017	9,3	9,9	9,5
2018	8,6	9,2	8,8
2019	8,0	8,6	8,2

До мотивів становлення та розвитку в регіонах України сільського зеленого туризму слід віднести також відродження/збереження народних традицій, обрядів та ремесел, самореалізацію сільського населення, підвищення культурно-освітнього рівня населення, популяризацію сільськогосподарської діяльності як виду економічної діяльності, ін.

Повертаючись до зазначеного, що розвиток сільського зеленого туризму є можливим лише за умови наявності відповідного ресурсного потенціалу, проаналізуємо природні рекреаційно-туристичні ресурси регіонів України. Згідно з О. Бейдиком, інтегральну оцінку у 5 балів (максимальний показник) мають АР Крим та Закарпаття, водночас такі області як Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька та Вінницька – 4 бали, за ними з сукупною оцінкою у 3 бали розташувалися Волинська, Тернопільська, Хмельницька та Черкаська області, відповідні ресурси інших областей України були оцінені на рівні 1-2 балів. Зазначено, що при оцінюванні до уваги було взято спелеологічні, орографічні, кліматичні, гідрографічні, рослинні та тваринні ресурси і на їх основі виведено інтегральні оцінки [2].

Важливою складовою ресурсного забезпечення зеленого туризму є інфраструктура, головними серед якої є транспорт та шляхи сполучення, заклади розміщення та заклади харчування. Що стосується транспортної інфраструктури, головним засобом пересування у випадку відпочинку у сільській місцевості є автомобільний транспорт, а дороги в Україні часто залишають бажати кращого, і непоодинокими є випадки, коли дістатися того чи іншого села є справжньою проблемою. Що ж до послуг розміщення та харчування, як правило, вони надаються одними і тими ж суб'єктами – «зеленими садибами». У випадку останніх маємо іншу проблему – наразі важко говорити не лише про стандартизацію надаваних послуг, але й елементарно про їх кількість. Так, приміром, у Вінницькій області, згідно з офіційною інформацією, послуги надають 30 садиб [3], водночас на Закарпатті, згідно з неофіційною інформацією, таких понад 460. Допоки на законодавчому рівні питання діяльності «зелених садиб» не буде відповідним чином унормоване, говорити про реальний стан справ у цій сфері можливості не буде.

Колосальну роль у розвитку зеленого туризму відіграють трудові ресурси – сільське населення. Відповідно, наявність у селі трудового потенціалу є однією з передумов формування стійкої пропозиції туристичного продукту.

Таблиця 2 – Розподіл сільського населення за регіонами України, % [4]

Назва регіону	Області, які входять до складу регіону	Чисельність сільського населення, тис. осіб	Частка сільського населення, %
Центральний	Вінницька, Житомирська, Київська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська	3507,0	42,7
Донеччина	Донецька, Луганська	704,7	10,7
Західний	Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька	4806,4	51,5
Причорномор'я	Миколаївська, Одеська, Херсонська, АР Крим	2334,7	35,5
Харківщина	Харківська, Полтавська, Сумська	1465,1	27,6
Придніпров'я	Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська	1322,7	21,9

Як бачимо з таблиці 2, що найбільший відсоток сільського населення проживає в Західній Україні – 51,5 %, на другому місці Центр – 42,7 %. У поєднанні з відповідним природно-рекреаційним потенціалом, трудові ресурси закладають потужний фундамент для розвитку сільського зеленого туризму перш за все в Карпатському регіоні, а також на Вінниччині. Але, якщо у випадку західної частини України зелений туризм у сільській місцевості характеризується найвищими з-поміж інших регіонів України показниками розвитку, то сільським громадам Вінниччини доведеться ще чимало попрацювати, аби повною мірою скористатися з наявного потенціалу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сільський зелений туризм в умовах триваючої економічної кризи, суттєво поглибленої пандемією коронавірусу, упродовж останніх років набуває неабиякої популярності серед

туристів, привертає увагу суб'єктів туристичної галузі. Та, якщо туристами відпочинок у селі розглядається в контексті задоволення рекреаційних потреб, для мешканців села зелений туризм є потужним рушієм соціально-економічного розвитку сільських територій, спроможним продукувати суспільні блага, диверсифікувати сільську економіку та підтримувати добробут населення. За таких умов наявні в цій царині проблеми повинні стати предметом прискіпливої уваги на регіональному і національному рівні та обов'язково мають бути вирішені.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с.
3. Офіційний сайт Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької ОДА <http://www.dmsrr.gov.ua/>
4. Кравчук А. О. Сільський зелений туризм як перспективний напрям розвитку суб'єктів агробізнесу в регіонах України. *Економічний аналіз: зб. наук. праць* / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Економічна думка, 2014. Том 17. № 3. С. 42-48.